

DE ACADÉMIE VAN SEDAN
GESTEUND DOOR DE WAALSE KERK
TE ROTTERDAM (1663)

DOOR DR. F. R. J. KNETSCH

TOEN men te Rotterdam omstreeks 1681 overging tot de oprichting van een illustere school waren er, zoals bekend, onmiddellijk twee uiterst capabele hoogleraren beschikbaar, Pierre Bayle en Pierre Jurieu. Hun komst naar Rotterdam hing samen met de sluiting van het instituut waaraan zij voordien in grote eendracht hun beste krachten hadden gewijd, de protestantse universiteit, de 'Académie' van Sedan. Dit allerlaatste contact tussen Rotterdam en de eertijds bloeiende Académie doet de vraag rijzen of er al vroeger van contacten sprake was geweest. Het ligt voor de hand dat dit het geval was; de Nederlanders hadden vele banden met de Hugenoten in het algemeen en met de Académie van Sedan in het bijzonder. Deze hogeschool, opgericht omstreeks 1600 toen Sedan nog een onafhankelijk vorstendom vormde onder een hugenoots vorstenhuis, had, dank zij de uitstekende bezetting der leerstoelen, onmiddellijk een stroom van studenten van elders, ook uit ons land, aangetrokken. Dat hieronder Rotterdammers waren staat vast.

Intussen gaat het ons hier niet om een onderzoek naar de zonen van Rotterdam die te eniger tijd de alma mater van Sedan bezocht hebben, hoe interessant zo'n onderzoek waarschijnlijk ook zou zijn. Ons doel is meer beperkt: te laten zien dat er op de Rotterdamse 'charité wallonne' (Mirandolle) niet tevergeefs een beroep werd gedaan toen het bestaan van de Académie van Sedan bedreigd werd. Sedan had namelijk omstreeks 1640, in verband met de troebelen van de Fronde, zijn zelfstandigheid verloren. Het gebied was bij de Franse kroon gevoegd, namens welke een gouverneur het bewind voerde. Dit bewind had aanvankelijk alle bestaande rechten, ook die der hervormden, erkend en het had in dit verband aan de Académie een subsidie van 12.000 francs per jaar toegekend. De ontwikkeling van het absolutisme van Lodewijk XIV bracht echter mee dat deze afspraak na verloop van tijd weer werd ingetrokken. In 1659 werd het genoemde bedrag met 2.000 francs verminderd, waarna in 1663 aan de curatoren van

de Académie de eis werd gesteld 10.000 francs – het hele subsidie van dat jaar! – uit te keren aan een juist opgericht jezuïetencollege. De vraag, hoe de protestanten van Sedan deze bijzonder zware slag hebben opgevangen, wordt in de bestaande literatuur zelfs niet overwogen, en zo is de indruk gewekt dat zij er passief onder gebleven zijn. Dat dit geenszins het geval was wordt bewezen door stukken uit het rijke archief van de Waalse Kerk te Rotterdam dat bewaard wordt in het Gemeentearchief.

De eerste, zeer duidelijke aanwijzing omtrent de manier waarop men te Sedan gereageerd heeft, treffen wij aan in deel I van de *Actes du Consistoire de l'Eglise Wallonne de Rotterdam*, waar op 18 november 1663 staat aangetekend:

'L'Eglise de Sedan nous ayant fait entendre par une lettre écrite à celle de ces Provinces Unies le triste estat où elle se trouvoit reduite par les artifices des adversaires qui ont obtenu un arrest du Conseil du Roy par lequel les habitans faisans profession de nostre religion audit lieu sont obligez de payer une somme de douse mille francs pour se conserver la jouissance du Collège et de l' Accademie établie dans ladite ville de Sedan. Veu aussi la requeste que la susdite Eglise fait aus nostres de lui vouloir tendre la main secourable dans cette grande nécessité, laquelle est présentée dans cet lettre et par l'envoy d'un des Messieurs les Pasteurs et Professeurs en cette Province pour solliciter cette subvention,

la Compagnie (= Consistoire) desirant de témoigner à ladite Eglise la compassion qu'elle lui porte, et quelque reconnoissance et consideration de ce que nos escoliers sont receus en son Accademie pour se perfectionner en l'étude de la sainte Théologie et en la langue françoise, luy a fait present de deus cent florins qui seront envoyez à La Haye entre les mains de monsr. Carré. Et au prochain Synode les deputez seront chargez de demander à la Venerable asssemblée si les distributions qui sont faites pour soutenir les Colleges et Accademies peuvent estre prises sur les deniers de la Diaconie.'

Dit gegeven bevredigt en prikkelt onze nieuwsgierigheid: enerzijds blijkt er namelijk duidelijk uit hoe men in Sedan heeft getracht de moeilijkheden te boven te komen, anderzijds zouden wij nu toch wel graag willen kennis nemen van de uit Sedan verzon-

den brief en willen weten welke predikant-hoogleraar de collecte-reis maakte en welke rol Jean Carré, Waals predikant te Den Haag, in deze zaak gespeeld heeft. Het zoeken naar de brief, dat op zichzelf geen resultaat opleverde, bracht wel het antwoord op de beide andere vragen, daar het archief van de Waalse Kerk te Rotterdam twee andere brieven bleek te bevatten die op de zaak betrekking hebben. Hier volgt die van Josué Le Vasseur, de door Sedan afgevaardigde hoogleraar, gericht aan Charles de Rochefort, Waals predikant te Rotterdam:

La Haie ce 20 novembre 1663

Monsieur et très honoré frere,

La promptitude de la charité de vostre venerable compagnie m'a donné une joie tres sensible, puisque par des commencemens si heureux Dieu qui vous en a inspiré à tous le mouvement et la pensée, me fait esperer la suite de ses benedictions sur mon voiage. Je le supplie de tout mon coeur qu'il veuille estre le remunerateur de vostre charité, par laquelle vous recrées les entrailles de vos frères, et qu'il continue d'affermir ses saintes benedictions dessus vostre troupeau et vous face la grace d'estre tousjours en estat de soulager les affligés.

Je sçai, Monsieur et très honoré frere, combien vos soins favorables ont contribué à la promptitude et à l'allégresse de cette subvention et vous en remercie très affectueusement, comme ce particulier qui a voulu y joindre sa portion. Je prie Dieu qu'il espande sur luy ses saintes benedictions et qu'il me face la grace de vous pouvoir rendre à tous mes très humbles services. Mon frere vous baise les mains et vous remercie de l'honneur de vostre souvenir, et moi particulièrement qui demeurerai toute ma vie et de tout mon coeur,

Monsieur et très honoré frere

Vostre très humble et très obéissant
serviteur et frere au Seigneur

J. Le Vasseur

Op 28 november liet Jean Carré een eigen, veel uitgebreider bevestiging van ontvangst van de gift volgen, met nog enkele bijzonderheden. De extra bijdrage van de particulier, door Josué Le Vasseur reeds aangeduid, was 3 'pistoles', 9 francs groot. Ook el-

ders, in Leiden en Den Haag met name, waren particulieren voor het goede doel warmgelopen, hetgeen bovendien gold voor het Leidse consistoire. Of de Haagse diaconie, reeds uit anderen hoofde zwaar belast, iets zou kunnen doen was nog onzeker. Dit brengt ons terug tot het hierboven geciteerde Rotterdamse besluit.

Aan het slot van dit besluit bleek dat men de goedkeuring van de eerstvolgende synode wilde vragen voor het feit dat men de bijdrage uit de kas van de diaconie geput had, welke gelden naar gereformeerd kerkrecht uitsluitend voor armen- en bejaardenzorg bestemd waren, en in geen geval voor specifiek kerkelijke doeleinden benut mochten worden. Hier had men een grensgeval: het instandhouden van een opleidingsinstituut voor predikanten was een kerkelijke zaak, maar het steunen van een gemeente die onder financiële lasten dreigde te bezwijken kon als liefdewerk worden opgevat. Het ging er dus maar om hoe men het beschouwde. De synode van Goes, gehouden in mei 1664, ging blijkens art. 9 van de Acta nog verder en verklaarde – zonder Rotterdam of Sedan te noemen – dat de instandhouding van hogescholen een 'oeuvre pieuse' was waaraan zonder enig bezwaar diaconale bijstand kon worden verleend. Rotterdam had m.a.w. de juiste weg bewandeld 'pour le soutien de cette pépinière que le Seigneur a plantée en ce lieu où depuis tant d'années il a posé son tabernacle', om nogmaals de brief van Jean Carré te citeren. Uit deze brief blijkt bovendien dat hij een neef van Le Vasseur was, hetgeen zijn optreden in de onderhavige zaak verklaart: hij introduceerde de hoogleraar uit Sedan bij de Nederlandse Walen.

Uit de omstandigheid dat de naam van Carré in geen enkel biografisch handboek voorkomt mag men afleiden dat zijn wetenschappelijke betekenis gering is geweest. Zijn ijver voor de Académie van Sedan rechtvaardigt voldoende dat hier iets meer over hem wordt meegedeeld. Afkomstig uit Frankrijk was hij in 1644, 25 jaar oud, in ons land proponent geworden en, na beroepen te zijn, in januari 1646 bevestigd als tweede Waalse predikant te Den Haag. Dit is hij zijn hele leven gebleven, daar een door hem ingediend verzoek met emeritaat te mogen gaan nimmer in behandeling schijnt te zijn genomen. Dus is hij, bijna anderhalf jaar na de viering van zijn gouden ambtsjubileum, op 12 mei 1697 in het harnas gestorven. Uit zijn huwelijk, op 6 oktober 1648 gesloten met de Amsterdamse Judith Casteleyn, zijn enkele dochters voort-

gekomen. Hij was een oom van de bekende Berlijnse hofprediker Isaac Jaquelot, met wie Bayle omstreeks 1706 zijn laatste grote polemiëk gevoerd heeft.

Le Vasseur en De Rochefort zijn beter bekend, daarom over hen hier slechts een enkel woord. Eerstgenoemde was reeds op 26-jarige leeftijd, in 1646, hoogleraar geworden in zijn geboortestad Sedan en doceerde in deze hoedanigheid verschillende vakken. Heel Sedan rouwde toen de beminnelijke man in 1672 overleed en zijn begrafenis vond dan ook met grote praal plaats. Hierin vond het Franse régime aanleiding, de uitzonderlijke positie waarin de hervormden van Sedan nog steeds verkeerden op te heffen en ze te brengen onder de werking van de 'normale' Franse godsdienst-edikten, die een dergelijke praal al sinds enkele jaren niet meer toestonden. . . Tot opvolger van Le Vasseur benoemden de curatoren te Sedan Pierre Jurieu!

Charles de Rochefort werd in 1653 Waals predikant te Rotterdam, na eerst op de Antillen en in Vlissingen te hebben gestaan. Hij publiceerde enkele boekjes over Antilliaanse merkwaardigheden. Nadat hij eind 1681 zijn emeritaat had verkregen werd Jurieu, die zijn eerste geschrift aan hem had opgedragen, zijn opvolger. Hiermee sluit zich de ring der relaties tussen Rotterdam en de protestantse Académie van Sedan.

AANTEKENINGEN

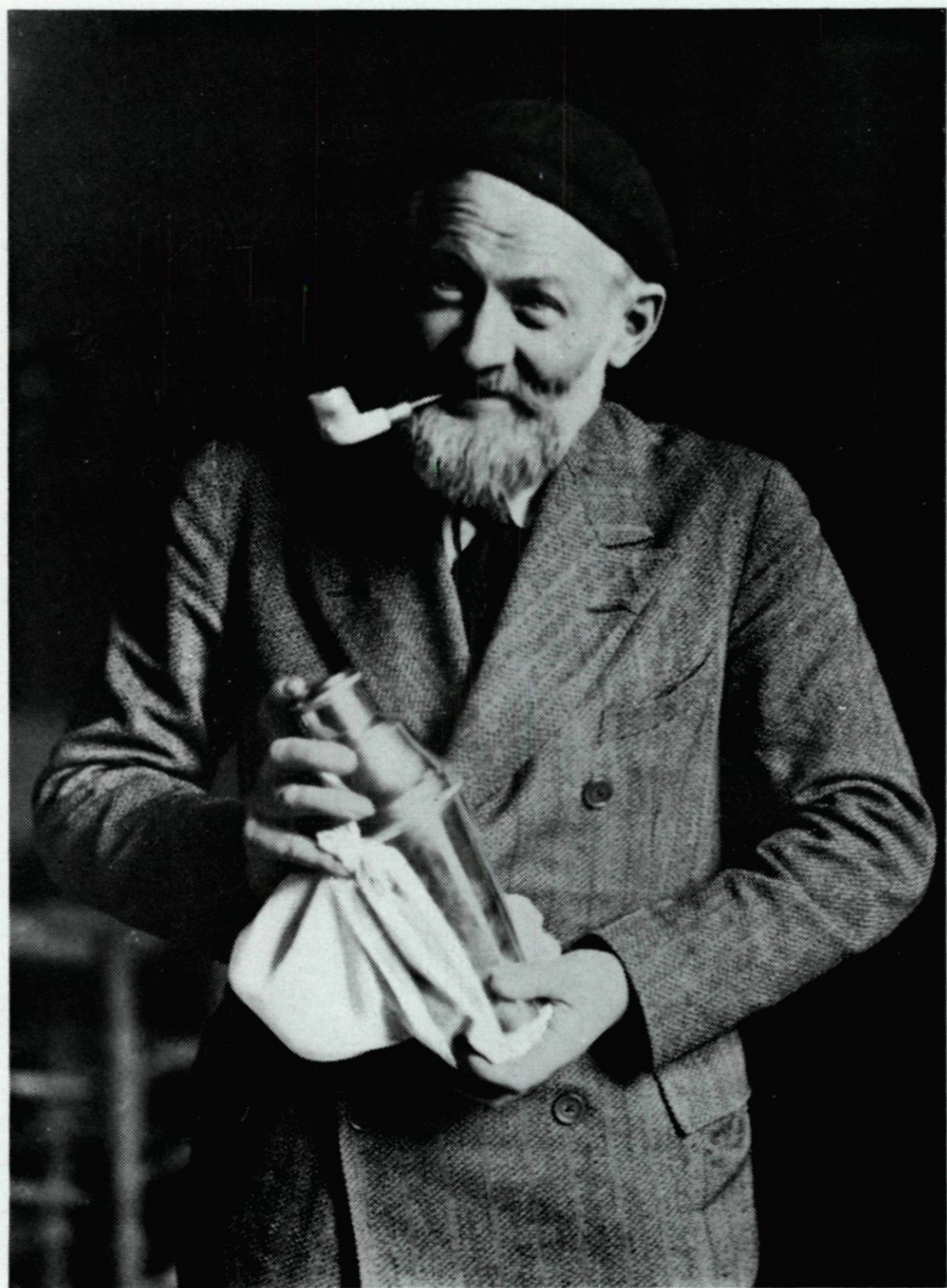
Dit artikel, ontstaan bij de voorbereiding van mijn (Leidse) dissertatie: *Pierre Jurieu, theoloog en politikus der refuge*, Kampen 1967, werd in enigszins gewijzigde vorm en in Franse vertaling reeds gepubliceerd in *Annales Sedanaises, Bulletin de la Société d'Histoire et d'Archéologie du Sedanais*, no. 52, 1965, p. 51-54.

Geraadpleegde literatuur is aan de hand van vermeld proefschrift gemakkelijk te vinden; slechts dient voor Jean Carré te worden toegevoegd: F. H. Gagnebin, *Liste des Eglises Wallonnes des Pays-Bas et des Pasteurs qui les ont desservis*, Leiden 1888, p. 28, alsmede een opmerking in *Bull. de la Soc. de l'Histoire du Protestantisme Français XIV* (1865), p. 156.

De Franse citaten zijn gegeven in de oorspronkelijke spelling, onder toevoeging van enkele accenten.

36. *De Franse Kerck Anno 1690; naar een tekening in oostindische inkt door J. de Vou.*

37. *Kees van Dongen*